

'De pastor heeft dringend een herder nodig'

door Henk H.J. van As

KRIMPEN AAN DEN IJSSEL - Voor ingewijden was het geen geheim, buitenstaanders keken vreemd op toen vorige week bekend werd dat tweederde van de predikanten in twee Samen-op-Wegkerken hun ambt zouden willen neerleggen. Dat onderzoek onder 110 dienstdoende dominees, Predikant, voor even of voor het leven?, liet ook zien dat eenderde van de ondervraagden best arbeidsbemiddeling wil. Kortom, het gaat niet goed in domineesland. De herder en leraar heeft dringend hulp nodig. Een supervisor is de aangewezen begeleider, meent Cees Zomer uit Krimpen a/d IJssel. Hij schreef er zojuist een scriptie over en is zelf ook in die praktijk werkzaam. De scriptie ExploDeren of exploReren voor de supervisor-opleiding aan de chr. hogeschool Windesheim, stemt niet tot vrolijkheid. Niet alle predikanten hebben zware problemen in hun ambt. Maar veel pastores hebben dat wel, ook als ze het zelf nog niet willen weten. Als de begeleider er aan de pas komt, hebben ze al lange tijd aangemodderd. Hun takenpakket is te zwaar, ze kunnen niet delegeren, de kerkenraad heeft nauwelijks een profielschets gemaakt of ze menen zelf dat ze falen omdat er zoveel werk blijft liggen. De lijst van problemen is groot, maar de predikant met zijn hoge roepingsbesef zal niet gauw hulp zoeken.

Theologie-opleiding

Zomer weet waarover hij schrijft. Hij is docent bewegingsonderwijs aan de Geref. Scholengemeenschap Randstad in Rotterdam, maar ook supervisor van predikanten die vastliepen in hun ambtelijk werk. Hij kwam hiermee in aanraking toen hij als ouderling in een Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) functionerings- en pastorale begeleidingsgesprekken moest voeren met predikanten. Daarna volgden veel gesprekken met predikanten, begeleiders en therapeuten, met docenten van de Theologische Universiteit in Kampen ook. Want als er al sprake is van 'schuld', zo zegt hij desgevraagd, zit die niet alleen bij de predikant, of zijn kerkenraad of gemeente die hem overvraagt, maar ook al in de opleiding. Zomer: „Van de hoge roeping en de ambtsopvatting van de predikant doe ik niets af. Maar in de opleiding was er weinig aandacht voor het gegeven, dat een predikant opgebrand en uitgeblust kan raken." Zomer erkent dat er in Kampen de laatste jaren al veel is verbeterd. De studenten volgen nu enkele stages, onder meer bij een mentor-predikant. Tevreden is Zomer nog niet. Er moet meer gebeuren, want de nood is niet altijd zichtbaar, maar wel hoog.

Vrijblijvendheid

Hoe dat begeleiden precies moet? Zomer bekijkt de huidige situatie: wat is het beroep van dominee, wat mag (niet) van hem verwacht worden, hoe moet hij omgaan met zijn werkdruk en de gevolgen voor de gemeente en zijn gezin? Predikanten weten soms nauwelijks waar ze in hun gemeente aan toe zijn. Er is slechts een heel algemene werkopdracht. Vaak wordt daarin niet verdisconteerd dat de wereld en ook de status van de predikant erg is veranderd. De dominee is niet meer de altijd beschikbare alleskunner, maar vaak wordt dat door de gemeenteleden nog wel verondersteld.

En de dominee weet niet om te gaan met wat hij als falen ervaart. De scriptie beschrijft mogelijke vormen van begeleiding, zoals supervisie, vooral voor jongere predikanten, intervisie door collega's onderling, mentorschappen, consultatie door collega's, coaching, elk met eigen beperkingen en mogelijkheden. Consultatie van een ambtgenoot is meer vrijblijvend, een coach heeft andere bevoegdheden dan een mentor - vaak een oudere collega - en consulteren gaat uit van de gelijkheid van adviesvrager en -gever; de vrager blijft wel de eerst verantwoordelijke. Bij supervisie is die vrijblijvendheid er minder.

Begeleiding

Hoe kun je, zo vraagt Zomer zich in zijn werkstuk af, deze soorten begeleiding toepassen op de predikant en zijn werk? Hij komt met een paar interessante conclusies en aanbevelingen. Veel predikanten leerden nooit zich diepgaand te bezinnen op hun eigen functioneren. Een beroepsprofiel en de positie van de predikant is niet helder vastgelegd. Steeds meer predikanten, ontdekte Zomer, vinden wel dat ze begeleiding nodig hebben, maar de vraag daarnaar komt vaak pas als ze al in de problemen zitten. Zomer concludeert uit zijn onderzoek en praktijkervaring, dat voor begeleiding begonnen moet worden met supervisie, waarna collegiale intervisie een goede voortzetting kan zijn. Predikanten moeten leren het normaal te vinden dat hun collega's in regio of classis naar hem omzien en dat ze met elkaar nadenken over de uitoefening van hun ambt. Na die supervisie aan de basis kan ook een mentoraat, consultatie van collega's en coaching goede diensten bewijzen.

Pastorale centra

Zomer ijvert voor het opzetten van kleine kerkelijke pastorale centra, waar predikanten hun vaste werkruimte hebben. De dominee gaat dan gewoon 's morgens naar zijn werk en ontvangt daar zijn bezoek. Werk en privé zijn gescheiden. Ook een landelijk platform van vrijgemaakte predikanten met verplichte begeleiding door ervaren ambtsbroeders vindt hij gewenst, maar klassicale teams van predikanten, elk met hun eigen specialisme, zijn niet goed mogelijk. Er moet ook een landelijk aanvaarde beroepscode komen. Lokale zelfstandigheid van een kerk mag niet leiden tot slachtoffers onder de predikanten. De komende generale synode van zou zich daarover moeten buigen. Zomer heeft nog weinig reacties gehad op zijn, nog maar net beschikbare, scriptie. Hij wil er wel in populaire vorm over schrijven, bijvoorbeeld in een predikanten-orgaan. Medewerking van het GVI in Zwolle is volgens hem gewenst. Hij heeft nog niet onderzocht of er duidelijk verschillen zijn in de problemen van SoW-predikanten en vrijgemaakt-gereformeerden of predikanten van de kleinere reformatorische kerken, evenmin hoe het zit bij meer vrijzinnige kerktypen. Gaan predikanten die hun ambt neerleggen toch weer bij voorkeur in een kerkelijke of christelijke functie aan de slag? „Nee, dat blijkt niet zo te zijn. Ze gaan alle kanten uit en worden niet bij voorkeur leraar godsdienst of zoiets". (5 februari 2001)